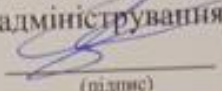

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Допускається до захисту
завідувач кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки

(підпис) професор Т.В. Сокольська
«04» листопада 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ
РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДОБРЯНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ГРОМАДИ, ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Виконав: Короткий Є.О.

Керівник: канд. наук з держ.упр.
Майстренко К.М.

Рецензент: доцент Вихор М.В.

Я, Короткий Єгор Олегович засвідчую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2024

АНОТАЦІЯ

Короткий Єгор Публічне управління соціально-економічним розвитком територіальних громад в Україні (за матеріалами Добрянської селищної територіальної громади, Чернігівської області)

Досліджено: теоретико-методологічні засади публічного управління громадами в Україні: інструменти та механізми; сутність понять «публічне управління», «соціально-економічний розвиток», «сталі розвиток», «ефективне управління» по відношенню до громад; нормативно-правове забезпечення публічного управління територіальними громадами, охарактеризовано діяльність та особливості Добрянської селищної територіальної громади, Чернігівської області, запропоновано шляхи удосконалення публічного управління громадами в Україні в контексті євроінтеграції з урахуванням кращих світових практик.

Використано методичні підходи, методи: діалектичний метод пізнання (для визначення інструментів та механізмів публічного управління; сутності цього поняття «по відношенню до громад»); логічний (для обґрунтування доцільності впровадження зарубіжного досвіду); системний та порівняльний аналіз (для дослідження ефективності публічного управління); статистичні (для визначення механізмів публічного управління соціально-економічним розвитком); абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження); тощо.

Виявлено, що публічне управління відіграє ключову роль у реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад через розробку та впровадження ефективних програм розвитку, підтримку підприємницької активності, модернізацію інфраструктури, залучення інвестицій, а також впровадження інноваційних технологій у систему управління. Досвід Добрянської громади в реалізації публічно-приватного партнерства, стимулюванні місцевого бізнесу та соціальній підтримці є прикладом комплексного підходу до розвитку територіальних громад. Такі програми не лише забезпечують економічне зростання, а й сприяють підвищенню добробуту місцевого населення. Вони є важливими кроками до створення стабільної економіки на місцевому рівні та формування активної, соціально захищеної громади.

Зроблено висновок, що для підвищення ефективності управління громадами критично важливим є розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Це включає підвищення кваліфікації кадрів, впровадження стандартів належного врядування та оптимізацію структур управління. Важливу роль відіграє наближення управлінських практик до європейських стандартів, що забезпечить конкурентоспроможність громад на міжнародному рівні. Важливою передумовою соціально-економічного розвитку громад є їх фінансова самодостатність тому, удосконалення бюджетного процесу, справедливий перерозподіл податків і ресурсів, прозорість бюджетування та активне залучення міжнародних ресурсів є ключовими факторами для зміцнення фінансової основи громад.

Ключовими чинниками ефективного управління соціально-економічним розвитком громади є: адаптація до стандартів сталого розвитку, впровадження програм енергетичної ефективності, екологічної відповідальності, розвитку альтернативних джерел енергії та збереження природних ресурсів; міжнародне співробітництво, що відкриває можливості для отримання додаткових ресурсів, розвитку інфраструктури та залучення інвестицій; підвищення ролі громадян у процесі прийняття рішень. Результати дослідження можуть бути використані для розробки стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад, що сприятиме зростанню їхньої фінансової спроможності та підвищенню якості життя мешканців.

Кваліфікаційна робота магістра містить 61 сторінка, 8 таблиці, 5 рисунків, список використаних джерел із 52 найменувань, 2 додатки.

Ключові слова: публічне управління, соціально-економічний розвиток, децентралізація, нормативно-правове забезпечення, органи державної виконавчої влади, місцеве самоврядування, фінансова самодостатність.

ANNOTATION

Korotkyi Yehor Public Administration of Socio-Economic Development of Territorial Communities in Ukraine (Based on the Materials of the Dobryanska Settlement Territorial Community, Chernihiv Region)

The research explores: the theoretical and methodological foundations of public administration in communities in Ukraine, including tools and mechanisms. It examines the essence of the concepts of "public administration," "socio-economic development," "sustainable development," and "effective management" concerning communities. The study analyzes the regulatory framework for public administration of territorial communities, describes the activities and peculiarities of the Dobryanska settlement territorial community in the Chernihiv region, and proposes ways to improve public administration in Ukrainian communities in the context of European integration, considering best global practices.

The study employs methodological approaches and methods such as: dialectical method for identifying public administration tools and mechanisms and defining its essence concerning communities; logical method for substantiating the feasibility of implementing foreign practices; systemic and comparative analysis for studying the effectiveness of public administration; statistical methods for identifying mechanisms of public administration of socio-economic development; abstract-logical method for theoretical generalizations and formulating conclusions.

The study identifies that public administration plays a key role in implementing strategies for the socio-economic development of territorial communities through effective development programs, fostering entrepreneurial activity, modernizing infrastructure, attracting investments, and integrating innovative technologies into governance systems. The experience of the Dobryanska community in implementing public-private partnerships, stimulating local businesses, and providing social support serves as an example of a comprehensive approach to community development. Such programs not only ensure economic growth but also improve the well-being of local residents. They are crucial steps towards creating a stable local economy and building an active, socially protected community.

The research concludes that enhancing the institutional capacity of local self-government bodies is critical for improving community governance. This includes staff training, implementing good governance standards, and optimizing management structures. Aligning management practices with European standards plays a significant role, ensuring the competitiveness of communities at the international level. Financial self-sufficiency is a vital prerequisite for the socio-economic development of communities. Thus, improving the budget process, ensuring fair tax and resource redistribution, budget transparency, and active attraction of international resources are key factors in strengthening the financial foundation of communities.

Key factors for effective management of community socio-economic development include: adapting to sustainable development standards, implementing energy efficiency programs, fostering environmental responsibility, developing alternative energy sources, and preserving natural resources, international cooperation, opening opportunities for resource acquisition, infrastructure development, and investment attraction, enhancing citizen involvement in decision-making processes.

The research findings can be applied to develop strategies for the socio-economic development of territorial communities, contributing to their financial capacity and improving residents' quality of life. The master's qualification thesis comprises 61 pages, 8 tables, 5 figures, a reference list of 52 sources, and 3 appendices.

Keywords: public administration, socio-economic development, decentralization, regulatory framework, executive authorities, local self-government, financial self-sufficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	8
1.1. Публічне управління соціально-економічним розвитком територіальних громад: сутність та особливості	8
1.2. Принципи публічного управління соціально-економічним розвитком громад	15
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	24
2.1. Загальна характеристика Добрянської ТГ	24
2.2. Оцінка нормативно-правового забезпечення розвитку територіальних громад в Україні	30
2.3. Механізми публічного управління соціально-економічним розвитком досліджуваної громади	34
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ГРОМАДАМИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	41
3.1. Європейський досвід та принципи сталого розвитку в управлінні громадами	42
3.2. Шляхи удосконалення публічного управління громадами в Україні в контексті євроінтеграції на прикладі Добрянської територіальної громади	43
Висновки до розділу 3	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	54
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. Публічне управління соціально-економічним розвитком територіальних громад в Україні зумовлена сучасними викликами та можливостями, що виникають у процесі реформування місцевого самоврядування, зокрема в умовах децентралізації. Реформа децентралізації, започаткована в Україні у 2014 році, передбачає передачу повноважень та ресурсів від центральних органів влади до місцевих громад, що створює нові умови для забезпечення соціально-економічного розвитку територій. У цьому контексті важливого значення набуває ефективне публічне управління, яке спрямоване на створення сприятливих умов для сталого розвитку громад, підвищення добробуту населення та забезпечення конкурентоспроможності регіонів.

Публічне управління соціально-економічним розвитком територіальних громад є багатогранним процесом, що охоплює низку напрямів: стратегічне планування, управління фінансовими ресурсами, розвиток інфраструктури, залучення інвестицій та громадської участі у прийнятті рішень. Ефективне управління можливе за умови врахування місцевих особливостей, залучення громади до управлінського процесу та впровадження новітніх управлінських практик. З огляду на це, дослідження публічного управління на рівні територіальних громад набуває особливої актуальності, оскільки воно дозволяє розробити та впровадити практичні рекомендації для підвищення ефективності управління та покращення соціально-економічних показників розвитку громади.

Вибір теми дослідження зумовлений необхідністю наукового обґрунтування механізмів і методів управління соціально-економічним розвитком на прикладі конкретної територіальної громади. Добрянська селищна територіальна громада Чернігівської області є типовим прикладом сільської громади, яка зіштовхується з рядом проблем, таких як недостатній розвиток інфраструктури, обмежені фінансові ресурси, відтік працездатного населення, а також виклики, пов'язані із забезпеченням стабільного економічного зростання в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

Аналіз досвіду та проблем, з якими стикається громада, дозволяє виявити основні тенденції та закономірності соціально-економічного розвитку територіальних громад України в цілому і намітити шляхи їх усунення.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробці теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічного управління соціально-економічним розвитком територіальних громад на основі вивчення досвіду Добрянської селищної територіальної громади Чернігівської області.

Об'єкт дослідження: публічне управління соціально-економічним розвитком громад на прикладі Добрянської селищної територіальної громади.

Предмет дослідження: механізми та напрями публічного управління соціально-економічним розвитком територіальних громад в Україні. Обраний предмет дослідження є важливим у контексті підвищення ефективності функціонування місцевого самоврядування в Україні та сприяння подальшому розвитку територіальних громад як основи регіональної політики держави.

У кваліфікаційній роботі магістра застосовані загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема, діалектичний метод пізнання (для визначення інструментів та механізмів публічного управління соціально-економічним розвитком територіальних громад; сутності цього поняття «по відношенню до громад»); логічний (для обґрунтування доцільності впровадження зарубіжного досвіду); системний та порівняльний аналіз (для дослідження ефективності публічного управління соціально-економічним розвитком громад); статистичні (для визначення механізмів публічного управління соціально-економічним розвитком громад); абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень і формулювання висновків дослідження); тощо.

Інформаційними джерелами написання кваліфікаційної роботи слугували Закони України, інші нормативно-правові акти; звітно-аналітичні та статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства розвитку громад та територій України, Добрянської територіальної громади; аналітичні матеріали міжнародних організацій, результати наукових досліджень тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакуменко В.Д. Державне управління: теорія та практика. Київ: НАДУ, 2013. 356 с.
2. Васильченко В.І. Теорія та практика децентралізації в Україні. Київ: Ліра-К, 2017. 280 с.
3. Гончарук А.В. Публічне управління та місцеве самоврядування. Одеса: ОНУ, 2015. 320 с.
4. Деріга І.В. Економіка територіальних громад: концепції та інструменти розвитку. Львів: ЛНУ, 2019. 256 с.
5. Дубенко С.Д. Соціально-економічний розвиток регіонів: проблеми та перспективи. Харків: ВНТУ, 2018. 312 с.
6. Король В.М. Основи стратегічного планування для місцевих громад. Київ: НАДУ, 2016. 240 с.
7. Олійник О.В. Регіональне управління в умовах децентралізації. Полтава: ПолНТУ, 2017. 290 с.
8. Сухоруков А.І. Моделі розвитку територіальних громад в Україні. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 270 с.
9. Ткачук А. Ф. Децентралізація в Україні: виклики та перспективи. Київ: Децентралізація.gov, 2020. 230 с.
10. Яковлев В.В. Фінансове забезпечення місцевих бюджетів у процесі децентралізації. Дніпро: ДУЕП, 2017. 210 с.
11. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Редакція від 01.01.2020.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. Редакція від 30.10.2024.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
13. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII.

14. Закон України "Про державні фінансові гарантії місцевого розвитку" від 2019 р.
15. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI (зі змінами та доповненнями).
16. Аналітичний звіт щодо децентралізації в Україні. Міністерство розвитку громад та територій України. Київ, 2020.
17. Програма розвитку ООН в Україні (ПРООН). Соціально-економічний розвиток регіонів: тенденції та прогнози. Київ, 2022.
18. Річний звіт Добрянської селищної громади. Офіційний вебсайт Добрянської ТГ, 2023.
19. Державна служба статистики України. Регіональні статистичні дані, 2022-2023 рр.
20. OECD. Decentralisation and Local Governance in Ukraine. Paris: OECD Publishing, 2021.
21. Власюк О.С. "Фінансова децентралізація як механізм соціально-економічного розвитку громад". Фінанси України, 2021, №5, с. 34-42.
22. Герасименко Ю.В. "Ефективність міжмуніципального співробітництва в Україні". Регіональна економіка, 2022, №3, с. 45-57.
23. Демченко Л.О. "Вплив бюджету участі на соціально-економічний розвиток громад". Економіка та держава, 2023, №8, с. 17-25.
24. Костюк П.М. "Роль місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку". Публічне управління та адміністрування, 2021, №4, с. 9-16.
25. Мельник В.Г. "Європейський досвід децентралізації: уроки для України". Збірник НАДУ при Президентові України, 2020, №2, с. 22-29.
26. Бондаренко М.П. Децентралізація та розвиток територіальних громад в Україні: механізми та практики. Київ: Інститут законодавства, 2021. 278 с.
27. Кравченко І.С. Соціальна інфраструктура територіальних громад: управлінські аспекти. Харків: Видавництво ХНУ, 2020. 232 с.
28. Мартинюк О.В. Управління економічним розвитком на місцевому рівні: український та європейський досвід. Львів: ЛНУ, 2019. 305 с.

29. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД) Аналіз децентралізаційних реформ в Україні: результати та перспективи. Київ: НІСД, 2021. 140 с.
30. Романенко В.П. Місцеве самоврядування і соціально-економічний розвиток. Суми: СумДУ, 2022. 214 с.
31. Сергієнко О.М. Стратегічне планування розвитку територіальних громад: практичні рекомендації. Київ: Асоціація міст України, 2021. 196 с.
32. Council of Europe. Toolkit for Local Government Reform in Ukraine. Strasbourg: Council of Europe, 2020.
33. European Commission. Local Development Strategies in the Context of EU Integration. Brussels, 2022.
34. OECD. Regional Development Policies in Transition Economies. Paris: OECD Publishing, 2021.
35. World Bank. Decentralization and Development in Ukraine. Washington, D.C.: World Bank, 2019.
36. Bohle, D., & Greskovits, B. Capitalist Diversity on Europe's Periphery. Oxford: Oxford University Press, 2020.
37. Osborne, S. P. Public Governance and Management: Key Concepts and Applications. London: Routledge, 2018.
38. Chavance, B. Institutional Economics. London: Routledge, 2019.
39. European Committee of the Regions. Smart Governance for Sustainable Cities. Brussels, 2021.
40. Lane, J.-E. Public Administration and Public Management: The Principal-Agent Perspective. New York: Routledge, 2017.
41. Ritzen, J. A Second Chance for Europe: Economic, Social, and Political Dimensions of the European Crisis. Springer, 2019.
42. Офіційний вебсайт Добрянської громади URL: <https://dobryanska-gromada.gov.ua>
43. Децентралізація в Україні URL: <https://decentralization.gov.ua>
44. Портал відкритих даних України URL: <https://data.gov.ua>
45. Європейська комісія URL: <https://ec.europa.eu>

46. Програма розвитку ООН в Україні URL: <https://www.ua.undp.org>
47. Асоціація міст України. Методичні рекомендації з бюджетування для громад. Київ: АМУ, 2021.
48. Центр розвитку громад. Практичний посібник для створення міжмуніципального співробітництва. Київ, 2020.
49. UNDP. Local Governance and Decentralization Trends in Ukraine. New York: UNDP, 2022.
50. World Bank. Ukraine: Building Effective Local Governance. Washington, D.C.: World Bank, 2020.
51. OECD. Decentralization: A Comparative Analysis of Reforms. Paris: OECD Publishing, 2021.
52. Council of Europe. Local Governance Benchmarking in Ukraine. Strasbourg, 2022.